

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

TADQIQOTLAR

ILM-FAN

TEKNOLOGIYALAR

ZAMONAVIY ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR NAZARIYASI

ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

2026

Google Scholar

zenodo

OpenAIRE

Andijan, Uzbekistan

+998335668868

<https://innoworld.net>

« ZAMONAVIY ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR
NAZARIYASI » NOMLI ILMIY, MASOFAVIY,
ONLAYN KONFERENSIYASI TO'PLAMI

3-JILD 5-SON

Konferensiya to'plami va tezislari quyidagi xalqaro
ilmiy bazalarda indexlanadi

Google Scholar

ResearchGate

zenodo

ADVANCED SCIENCE INDEX

Directory of Research Journals Indexing

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2026

Bugungi kunda yoshlar nutqida o‘zlashma so‘zlardan foydalanishning lingvistik xususiyatlari

Raxmonova Shaxzoda Iskandar qizi

Termiz davlat pedagogika instituti 1-bosqich talabasi

e-mail: rshaxzoda61@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada bugungi kunda yoshlar nutqida o‘zlashma so‘zlardan foydalanishning lingvistik xususiyatlari tahlil qilingan. Unda o‘zlashma so‘zlarning kelib chiqish sabablari, yoshlar nutqida qo‘llanish omillari hamda ularning fonetik, morfologik, semantik va uslubiy jihatlari yoritilgan. Shuningdek, internet, ijtimoiy tarmoqlar va ommaviy madaniyatning yoshlar tiliga ta’siri misollar asosida tahlil etilgan. Maqolada o‘zlashma so‘zlarning til boyligini oshirishdagi ahamiyati bilan bir qatorda, ularning milliy til me’yorlariga ta’siri ham ko‘rib chiqilgan. Yoshlar nutqida inglizcha va ruscha birliklarning faol qo‘llanishi zamonaviy kommunikatsiya jarayonining muhim belgilaridan biri sifatida baholangan. Tadqiqot davomida o‘zlashma so‘zlarning ijobiy va salbiy jihatlari yuzasidan ilmiy xulosalar berilgan hamda til madaniyatini rivojlantirish bo‘yicha tavsiyalar ilgari surilgan.

Kalit so‘zlar: O‘zlashma so‘zlar, yoshlar nutqi, lingvistik xususiyatlar, globallashuv, internet tili, ijtimoiy tarmoqlar, til madaniyati, leksika, slang, kommunikatsiya, neologizm, inglizcha o‘zlashmalar, ruscha o‘zlashmalar, zamonaviy til, nutq madaniyati, til taraqqiyoti, sotsiolingvistika, ommaviy madaniyat, semantik xususiyatlar, morfologik moslashuv.

Kirish. Til jamiyat taraqqiyoti bilan chambarchas bog‘liq bo‘lgan ijtimoiy hodisadir. Jamiyatdagi siyosiy, iqtisodiy, madaniy va texnologik o‘zgarishlar til taraqqiyotiga ham kuchli ta’sir ko‘rsatadi. Har qanday milliy til o‘z taraqqiyoti davomida boshqa tillar bilan aloqa qiladi va shu jarayonda ayrim so‘zlarni o‘zlashtiradi. Bunday so‘zlar tilshunoslikda o‘zlashma so‘zlar deb yuritiladi. O‘zlashma so‘zlar til boyligini oshirish, yangi tushunchalarni ifodalash hamda xalqning dunyoqarashini kengaytirishda muhim o‘rin tutadi. Ayniqsa, globallashuv jarayonlari jadallashgan bugungi davrda o‘zlashma so‘zlarning qo‘llanish doirasi yanada kengaymoqda. Bugungi kunda yoshlar nutqida o‘zlashma so‘zlarning faol ishlatilishi zamonaviy lingvistikaning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. Yoshlar jamiyatning eng faol, tez o‘zgaruvchan va yangilikka intiluvchan qatlamidir. Ularning nutqi til taraqqiyotidagi yangi tendensiyalarni aks ettiradi. Internet, ijtimoiy tarmoqlar, ommaviy madaniyat, xorijiy filmlar, musiqalar va xalqaro kommunikatsiya yoshlar tiliga katta ta’sir ko‘rsatmoqda. Natijada yoshlar nutqida inglizcha, ruscha hamda boshqa tillardan kirib kelgan o‘zlashma so‘zlar soni ortib bormoqda. Ayniqsa, ingliz tilining xalqaro aloqa tili sifatida mavqei oshgani sari uning ta’siri kuchaymoqda. “Like”, “trend”, “blogger”, “story”, “online”, “chat”, “selfi”, “gaming”, “stream”, “content”, “status”, “followers” kabi so‘zlar yoshlar nutqida kundalik faol qo‘llanmoqda. Shu bilan birga, rus tilidan kirib kelgan “koroche”, “voobshe”, “normalniy”, “prikol”, “klass”, “obshi”, “krutoy” kabi birliklar ham yoshlar muloqotida tez-tez uchraydi. Bu holat tilning tabiiy rivojlanish jarayonini ko‘rsatadi.

Tahlil va natijalar. Yoshlar nutqidagi o‘zlashma so‘zlar faqatgina lug‘aviy boyish vositasi emas, balki ma’lum ijtimoiy va psixologik vazifalarni ham bajaradi. Yoshlar o‘zlashma so‘zlar orqali zamonaviylikni, erkinlikni, dunyoqarash kengligini, ma’lum

guruhga mansublikni ifodalashga harakat qiladilar. Ayrim hollarda esa o'zlashma so'zlardan foydalanish moda yoki prestij belgisi sifatida namoyon bo'ladi. Shu sababli bu masalani lingvistik, sotsiolingvistik va psixolingvistik jihatdan o'rganish muhim ahamiyatga ega.

O'zlashma so'zlar masalasi tilshunoslikda uzoq yillardan buyon tadqiq etib kelinmoqda. Tilshunos olimlar o'zlashma so'zlarning kelib chiqishi, moslashuvi, semantik o'zgarishi va uslubiy xususiyatlarini turli nuqtai nazardan tadqiq qilganlar. Zamonaviy davrda esa internet va raqamli kommunikatsiya ta'sirida yuzaga kelayotgan yangi o'zlashmalar tilshunoslar diqqat markaziga aylangan.

Bugungi yoshlar nutqida uchraydigan o'zlashma so'zlar ko'pincha texnologiya, moda, biznes, sport, ta'lim va media bilan bog'liq bo'ladi. Chunki aynan shu sohalarida xalqaro terminologiya keng qo'llanadi. Masalan, "startup", "marketing", "design", "manager", "deadline", "freelance", "target", "trend", "challenge" kabi birliklar yoshlar nutqiga faol singib bormoqda. Bu so'zlar ayrim hollarda o'zbekcha muqobiliga ega bo'lsa-da, yoshlar ko'proq xorijiy variantini ishlatishga moyillik bildiradilar.

O'zlashma so'zlarning qo'llanishida fonetik va grammatik moslashuv ham kuzatiladi. Masalan, ingliz tilidan kirgan "like" so'zi o'zbek tilida "layk bosmoq", "layk yig'moq" tarzida qo'llanadi. "Chat" so'zidan "chatlashmoq", "post" so'zidan "post qilmoq" kabi fe'llar hosil qilinadi. Bu holat o'zlashma birliklarning o'zbek tilining grammatik tizimiga moslashayotganini ko'rsatadi.

Shuningdek, yoshlar nutqida o'zlashma so'zlarning qisqartirilgan, aralash va slang shakllari ham keng uchraydi. Internet tili va tezkor yozishmalarda "ok", "bro", "pls", "go", "wow", "nice", "super", "respect" kabi birliklar faol ishlatiladi. Bunday holatlar til iqtisodiyoti va kommunikativ qulaylik bilan izohlanadi.

Biroq o'zlashma so'zlarning haddan tashqari ko'payishi ayrim mutaxassislar tomonidan milliy tilning sofligiga xavf sifatida baholanadi. Chunki o'zbek tilida mavjud bo'lgan ayrim so'zlarning o'rniga xorijiy birliklarning ishlatilishi milliy leksik qatlamning passivlashuviga olib kelishi mumkin. Shu sababli til siyosati va til madaniyati masalalari ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Yoshlar nutqida o'zlashma so'zlardan foydalanishni o'rganish orqali zamonaviy til taraqqiyotining asosiy yo'nalishlarini aniqlash mumkin. Bu esa nafaqat tilshunoslik, balki pedagogika, sotsiologiya va kommunikatsiya nazariyasi uchun ham muhim ilmiy ahamiyatga ega.

O'zlashma so'zlar tushunchasi va ularning til taraqqiyotidagi o'rni

Til doimiy ravishda rivojlanib, boyib boruvchi tizim hisoblanadi. Til taraqqiyotida ichki va tashqi omillar muhim rol o'ynaydi. Ichki omillar tilning o'z qonuniyatlari asosida rivojlanishini ifodalasa, tashqi omillar boshqa tillar bilan aloqa natijasida yuzaga keladigan o'zgarishlarni anglatadi. Ana shu tashqi omillar ta'sirida bir tildan ikkinchi tilga o'tgan so'zlar o'zlashma so'zlar deyiladi. O'zlashma so'zlar har qanday til lug'at boyligining muhim qatlamini tashkil etadi. Tarixiy taraqqiyot davomida o'zbek tiliga arab, fors-tojik, rus va boshqa tillardan juda ko'p so'zlar kirib kelgan. Masalan, "maktab", "ilm", "kitob", "adabiyot" kabi arabcha; "daraxt", "osmon", "bahor" kabi forscha; "samolyot", "vokzal", "stol", "fabrika" kabi ruscha birliklar bugungi kunda tilimizning faol qatlamiga aylangan.

Hozirgi davrda esa ingliz tilining ta'siri kuchaymoqda. Texnologiya, internet va biznes sohalaridagi rivojlanish inglizcha o'zlashmalarning keng tarqalishiga sabab bo'lmoqda. Ayniqsa yoshlar nutqida inglizcha birliklar faol ishlatilmoqda. Tilshunoslikda o'zlashma so'zlarning bir necha turlari mavjud. Birinchi tur – to'liq o'zlashgan so'zlar. Bunday birliklar xalq tiliga chuqur singib ketadi va ko'pchilik ularning xorijiy kelib chiqishini sezmaydi. Ikkinchi tur – qisman o'zlashgan so'zlar bo'lib, ular hali ham xorijiy shaklini saqlab qoladi. Uchinchi tur esa yangi kirib kelayotgan neologik o'zlashmalar hisoblanadi.

O'zlashma so'zlar til taraqqiyotida muhim vazifalarni bajaradi. Avvalo ular yangi predmet va tushunchalarni ifodalash imkonini beradi. Texnologiya va fan rivojlangan sari yangi terminlarga ehtiyoj tug'iladi. Masalan, "internet", "smartfon", "blog", "platforma", "server", "marketing" kabi tushunchalarga dastlab o'zbekcha muqobil topilmaganligi sababli ular asl shaklida qabul qilingan.

Ikkinchidan, o'zlashma so'zlar xalqaro kommunikatsiyani yengillashtiradi. Bugungi globallashtirilgan dunyoda bir xil terminlarning turli tillarda ishlatilishi o'zaro tushunishni osonlashtiradi. Masalan, "online", "manager", "business", "design" kabi birliklar ko'plab tillarda deyarli bir xil qo'llanadi.

Uchinchidan, o'zlashma so'zlar uslubiy va ekspressiv ma'no hosil qiladi. Yoshlar ayrim xorijiy birliklarni zamonaviylik va prestij belgisi sifatida ishlatadilar. Masalan, "cool", "super", "respect", "trend" kabi birliklar nutqqa emotsional bo'yoq beradi.

Shuningdek, o'zlashma so'zlar tilning semantik tizimini ham boyitadi. Ba'zan xorijiy birlik mavjud mahalliy so'zdan ma'no jihatidan farqlanadi va yangi uslubiy qirra hosil qiladi. Masalan, "image" va "obraz", "business" va "tadbirkorlik" tushunchalari o'zaro yaqin bo'lsa-da, ayrim semantik farqlarga ega. Biroq o'zlashma so'zlarning me'yoridan ortiq ishlatilishi muammolarni ham yuzaga keltirishi mumkin. Ayniqsa yoshlar orasida o'zbekcha muqobili mavjud bo'lgan so'zlarning o'rniga xorijiy variantlarning qo'llanishi milliy til me'yorlariga salbiy ta'sir qilishi ehtimoli bor. Masalan, "uchrashuv" o'rniga "meeting", "ko'rinish" o'rniga "image", "maqsad" o'rniga "target" so'zlarini ishlatish holatlari kuzatiladi.

Shu sababli tilshunoslar o'zlashma so'zlardan oqilona foydalanish zarurligini ta'kidlaydilar. Zarur hollarda yangi terminlarni qabul qilish tabiiy jarayon bo'lsa-da, milliy til imkoniyatlaridan ham samarali foydalanish muhimdir. Bugungi yoshlar nutqida o'zlashma so'zlarning faol ishlatilishi bir qator ijtimoiy, madaniy va psixologik omillar bilan bog'liq. Eng avvalo, globallashtiruv jarayonlari yoshlarning dunyo bilan aloqasini kuchaytirdi. Internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali ular xorijiy madaniyat, til va kommunikatsiya usullarini tez o'zlashtirmoqdalar.

Birinchi sabab – internet va raqamli texnologiyalar ta'siri. Bugungi kunda yoshlarning asosiy kommunikatsiya vositalari Telegram, Instagram, TikTok, YouTube va boshqa platformalar hisoblanadi. Ushbu platformalarda asosan inglizcha terminlar qo'llanadi. Natijada yoshlar "post", "story", "live", "comment", "share", "reels", "content" kabi birliklarni kundalik nutqiga singdirib yuborgan.

Ikkinchi sabab – ommaviy madaniyatning ta'siri. Xorijiy filmlar, seriallar, qo'shiqlar va blogerlar yoshlar tiliga kuchli ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa inglizcha va ruscha

slang birliklar tez ommalashadi. Masalan, “wow”, “bro”, “nice”, “crazy”, “prikol”, “klass” kabi soʻzlar yoshlar orasida emotsional ifoda vositasi sifatida ishlatiladi.

Uchinchi sabab – zamonaviylikka intilish. Yoshlar oʻz nutqida oʻzlashma soʻzlarni qoʻllash orqali oʻzini zamonaviy, bilimli va erkin fikrlovchi inson sifatida koʻrsatishga harakat qiladi. Bu holat ayniqsa shahar yoshlari orasida kuchliroq kuzatiladi.

Toʻrtinchi sabab – qisqalik va qulaylik. Ayrim xorijiy birliklar qisqa va talaffuzi oson boʻlgani uchun tez ommalashadi. Masalan, “ok”, “chat”, “blog”, “like” kabi birliklar qisqa shakli bilan kommunikatsiyada qulaylik yaratadi.

Beshinchi sabab – kasbiy va taʼlimiy ehtiyoj. Axborot texnologiyalari, biznes va marketing sohalarida inglizcha terminologiya keng ishlatiladi. Shu sababli talabalar va yosh mutaxassislar ushbu birliklarni faol qoʻllaydilar.

Yoshlar nutqidagi oʻzlashma soʻzlarning lingvistik xususiyatlari

Yoshlar nutqida qoʻllanayotgan oʻzlashma soʻzlar bir qator lingvistik xususiyatlarga ega. Ular fonetik, morfologik, semantik va uslubiy jihatdan oʻziga xos koʻrinishda namoyon boʻladi.

Fonetik xususiyatlar. Oʻzlashma soʻzlar oʻzbek tiliga kirgach, koʻpincha talaffuz jihatidan moslashadi. Masalan, “computer” soʻzi “kompyuter”, “manager” soʻzi “menejer”, “blogger” shaklida talaffuz qilinadi. Yoshlar esa ayrim hollarda asl talaffuzni saqlashga intiladi.

Baʼzan soʻzlar soddalashtiriladi:

- “Instagram” → “insta”
- “application” → “app”
- “brother” → “bro”

Bu holat til iqtisodiyoti qonuni bilan izohlanadi.

Morfologik xususiyatlar. Oʻzlashma soʻzlar oʻzbek tilining grammatik tizimiga moslashib, qoʻshimchalar qabul qiladi:

- like + bosmoq = layk bosmoq
- post + qilmoq = post qilmoq
- block + lamoq = bloklamoq
- save + qilmoq = seyv qilmoq

Bu holat oʻzlashma birliklarning faol grammatiklashayotganini koʻrsatadi.

Semantik xususiyatlar

Baʼzi oʻzlashma soʻzlar yangi maʼno kasb etadi. Masalan:

- “trend” – ommalashgan hodisa
- “xayp” – vaqtinchalik mashhurlik
- “kruto” – zoʻr, ajoyib

Ayrim hollarda maʼno torayishi yoki kengayishi ham yuz beradi.

Uslubiy xususiyatlar

Yoshlar oʻzlashma soʻzlar orqali nutqqa emotsionallik va ekspressivlik beradi:

- “super”
- “cool”
- “respect”
- “top”

Bu birliklar koʻpincha norasmiy uslubga xos boʻladi.

Ijtimoiy tarmoqlar va internet tilining ta'siri

Internet bugungi yoshlar nutqining shakllanishida eng asosiy omillardan biridir. Ijtimoiy tarmoqlarda tezkor muloqot qilish ehtiyoji yangi til birliklarini yuzaga keltirmoqda.

Masalan:

- DM – shaxsiy xabar
- fake – soxta
- spam – keraksiz xabar
- ban – taqiqlash
- login – tizimga kirish

Bunday birliklar dastlab faqat internet tiliga xos bo'lgan bo'lsa, bugungi kunda og'zaki nutqqa ham o'tib bormoqda. Internet tilida qisqartmalar ham keng qo'llanadi:

- OMG
- LOL
- BTW

Yoshlar ushbu birliklarni yozma va og'zaki nutqda ishlatmoqda.

O'zlashma so'zlarning ijobiy va salbiy jihatlari

O'zlashma so'zlarning ijobiy jihatlari quyidagilar:

- til boyligini oshiradi;
- yangi tushunchalarni ifodalaydi;
- xalqaro kommunikatsiyani yengillashtiradi;
- zamonaviy terminologiyani shakllantiradi.

Salbiy jihatlari esa:

- milliy til me'yorlariga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin;
- o'zbekcha muqobillarning unutilishiga sabab bo'ladi;
- nutq madaniyatining pasayishiga olib keladi;
- ortiqcha aralash til hosil qiladi.

Masalan, ayrim yoshlar “meetingga bordim”, “deadline yaqin”, “targetni yopish kerak” kabi gaplarni ishlatadi. Bu esa o'zbek tilining tabiiy sintaktik tuzilishiga ma'lum darajada ta'sir ko'rsatadi.

Til madaniyati va milliy qadriyatlar masalasi. Til millatning ma'naviy boyligi hisoblanadi. Shu sababli o'zlashma so'zlardan foydalanishda me'yor va muvozanat muhimdir. Tilni sun'iy ravishda cheklash mumkin emas, chunki til tabiiy rivojlanadi. Ammo milliy til imkoniyatlarini asrash ham muhim vazifa sanaladi.

O'zbek tilida ko'plab xorijiy birliklarning muqobili mavjud:

- target – maqsad
- image – qiyofa
- meeting – uchrashuv
- online – onlayn / masofaviy

Shu sababli ta'lim tizimida yoshlarning nutq madaniyatini rivojlantirish muhimdir.

Xulosa. Bugungi kunda yoshlar nutqida o'zlashma so'zlardan foydalanish til taraqqiyotining tabiiy va muhim jarayonlaridan biri hisoblanadi. Globallashtirish, internet, ijtimoiy tarmoqlar, ommaviy madaniyat va xalqaro kommunikatsiya yoshlar tiliga kuchli

ta'sir ko'rsatmoqda. Natijada inglizcha va ruscha o'zlashmalar yoshlar nutqida faol qo'llanmoqda.

Yoshlar o'zlashma so'zlardan foydalanish orqali zamonaviylikni, erkin fikrlashni va ma'lum ijtimoiy guruhga mansublikni ifodalashga intiladilar. O'zlashma birliklar fonetik, morfologik va semantik jihatdan o'zbek tiliga moslashib bormoqda. Ayniqsa internet tilida yangi o'zlashmalar va slang birliklar tez shakllanmoqda.

Biroq o'zlashma so'zlarning haddan tashqari ko'payishi milliy til me'yorlariga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli o'zbek tilining boy imkoniyatlarini saqlab qolish, mavjud muqobillardan unumli foydalanish va yoshlarning nutq madaniyatini rivojlantirish muhim vazifa hisoblanadi.

Demak, o'zlashma so'zlar til taraqqiyotining tabiiy mahsuli bo'lsa-da, ulardan foydalanishda me'yor, madaniyat va milliy qadriyatlarga hurmat muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Hojiyev A. **O'zbek tili leksikologiyasi**. – Toshkent: O'qituvchi, 2010.
2. Nurmonov A., Mahmudov N. **O'zbek tilining nazariy grammatikasi**. – Toshkent: Fan, 2015.
3. Shomaqsudov A., Rasulov I. **O'zbek tili stilistikasi**. – Toshkent: O'qituvchi, 1990.
4. Begmatov E. **Hozirgi o'zbek adabiy tilining leksik qatlamlari**. – Toshkent: Fan, 1985.
5. Mahmudov N. **Til va jamiyat**. – Toshkent: Ma'naviyat, 2013.
6. Yo'ldoshev B. **Tilshunoslikka kirish**. – Toshkent: Iqtisod-moliya, 2007.
7. Sayfullayeva R., Mengliyev B. **Hozirgi o'zbek adabiy tili**. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2009.
8. Crystal D. **Language and the Internet**. – Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
9. Wardhaugh R. **An Introduction to Sociolinguistics**. – Oxford: Blackwell Publishing, 2010.
10. Holmes J. **An Introduction to Sociolinguistics**. – London: Routledge, 2013.
11. Crystal D. **English as a Global Language**. – Cambridge: Cambridge University Press, 2012.
12. Hudson R. **Sociolinguistics**. – Cambridge: Cambridge University Press, 1996.
13. Karimov I. **Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch**. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
14. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining davlat tiliga oid farmon va qarorlari. – Toshkent, 2019–2024.
15. "O'zbek tili va adabiyoti" ilmiy jurnali maqolalari. – Toshkent, 2020–2025.
16. "Filologiya masalalari" ilmiy to'plami. – Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti nashri, 2021.
17. Internet va ijtimoiy tarmoqlarda yoshlar nutqiga oid ilmiy maqolalar hamda elektron manbalar.